

Paweł Levchuk

Instytut Slawistyki PAN

 <https://orcid.org/0000-0001-7865-6833>

 e-mail: p.levchuk@ispan.edu.pl

UKRAIŃSKIE DZIECI W POLSKIEJ SZKOLE. DWA LATA PO PEŁNOSKALOWEJ INWAZJI ROSYJSKIEJ

(UKRAINIAN CHILDREN IN POLISH SCHOOL. TWO YEARS AFTER
FULL-SCALE RUSSIAN INVASION)

DOI: 10.24917/ycee.11536

Abstrakt: W artykule przedstawiono sytuację dzieci ukraińskich, które przyjechały do Polski od momentu inwazji rosyjskiej. Skupiono się zarówno na tych osobach, które dołączyły do polskiego systemu edukacji, jak i tych, pozostających w systemie ukraińskim. Pokazano zmiany, które dokonało Ministerstwo Edukacji Narodowej w zakresie kształcenia i adaptacji ukraińskich dzieci, jak również problemy, z którymi borykają się uczniowie. W podsumowaniu zaproponowano postulaty, które należy wziąć pod uwagę, aby ulepszyć przebywanie i adaptację dzieci z Ukrainy.

Słowa kluczowe: ukraińskie dzieci w Polsce, migracja, edukacja, język polski, język ukraiński.

Abstract: The text presents the situation of Ukrainian children who left Poland since the Russian invasion, in the Polish education system and those who remain in the Ukrainian system. It shows the changes that the Ministry of National Education has made in the education and adaptation of Ukrainian children, as well as the problems that children face. The summary proposes postulates that should be solved in order to improve the stay and adaptation of children from Ukraine.

Keywords: Ukrainian Children in Poland, Migration, Education, Polish Language, Ukrainian Language.

Wprowadzenie

Ukraińskie dzieci w polskiej szkole były obecne już od dawna (por. Szybura, 2016, s. 112–117). Przed 2022 rokiem powstało na ten temat wiele opracowań (por. Dzierżawin, 2009; Levchuk, 2016; Kyrc, 2019; Levchuk, 2020; Dębski, Młyński, & Redkva, 2020), gdzie ten problem był omawiany i dyskutowany. Polski system edukacji przygotował gotowe rozwiązania, które

albo pozostawały na etapie pomysłów, albo były realizowane w poszczególnych placówkach (dodatkowe zajęcia z języka polskiego jako obcego, zajęcia wyrównawcze, obecność asystenta międzykulturowego). Najczęściej szkoły, do których dołączyło dziecko cudzoziemskie próbowały „jakoś sobie radzić”, choć należy przyznać, że istniały również takie placówki, które specjalizowały się w nauczaniu języka polskiego jako obcego i cieszyły się dobrą opinią wśród rodziców i uczniów

(np. do SPZOI nr 151 w Krakowie im. Uniwersytetu Jagiellońskiego w styczniu 2022 roku uczęszczało ponad 100 obcokrajowców)¹.

Sytuacja od początku agresji rosyjskiej w 2022 roku

Od momentu rozpoczęcia pełnoskalowej inwazji rosyjskiej na Ukrainę liczba dzieci ukraińskich w Polsce była ogromna. Mówiono wówczas, że około 190 000 uczniów z Ukrainy znajduje się w samym polskim systemie oświaty (por. Lemaniak, 2022). Ilu było pozostałych uczniów? Ta kwestia pozostaje zagadką. Polskie ministerstwo przygotowało dwa rozporządzenia, mianowicie *Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z 21 marca 2022 roku w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy* (Dz. U. z 2022 r. poz. 645) oraz *Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 marca 2022 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw* (Dz. U. z 2022 r. poz. 573). Nowe przepisy sprawiły, że powiększała się liczba uczniów w oddziałach przygotowawczych, oraz pozwoliły na zatrudnienie nauczycieli z Ukrainy, którzy mogli prowadzić zajęcia dla uczniów ukraińskich bez konieczności nostryfikacji dyplomów, a poziom znajomości języka polskiego owych nauczycieli był oceniany przez dyrektora danej placówki. Zwiększał się tygodniowy wymiar godzin zajęć z języka polskiego jako obcego. W szkołach pojawiło się więcej asystentów kulturowych, ponieważ zwiększyła się liczba uczniów. Osoby zatrudnione na tym stanowisku pełniły rolę tłumacza i mediatora w komunikacji z rodzicami, a ich zatrudnienie było finansowane przez polskiego podatnika. Jednocześnie sytuacja

dzieci ukraińskich w polskich szkołach pozostała przedmiotem zainteresowań polskich naukowców (por. Jędryka, 2022; Levchuk, 2023a). Badano także sytuację językową dzieci w przedszkolach (por. Olha Shevchuk-Kliuzheva, & Marzena Błasiak-Tytuła 2023).

Ówczesne przepisy pozwalały na pozostanie dziecka w ukraińskim systemie oświaty z koniecznością złożenia odpowiedniej deklaracji w polskiej placówce oświatowej, co w praktyce doprowadziło do pewnego chaosu, ponieważ istniało wówczas kilka możliwych wariantów kształcenia – nauka wyłącznie w polskim systemie oświaty, kształcenie wyłącznie w ukraińskim systemie oświaty (online lub stacjonarnie) oraz łączenie obu systemów edukacji (często wybierana opcja) lub brak kształcenia. Ile osób pozostało bez jakiegokolwiek formy nauki nie jest możliwe do ustalenia, jednak należy wyraźnie zaznaczyć, że nie było to dobrym rozwiązaniem.

Jednocześnie warto wspomnieć o tak zwanych „szkołach ukraińskich w Polsce”, ponieważ jest to zjawisko dość specyficzne, które miało i nadal ma miejsce w naszym kraju, a o którym raczej się nie mówi. Otóż w 2022 roku, głównie w dużych miastach, powstawały szkoły, powszechnie nazywane „ukraińskimi” lub działającymi w ukraińskim systemie oświaty. W rzeczywistości tylko dwie placówki, „Materynka” im. D. Pawłyuczki (istniejąca przed 2022 rokiem) oraz „Union”, miały podpisaną umowę z Międzynarodową Ukraińską Szkołą², która ponosi odpowiedzialność za kształcenie dzieci ukraińskich poza granicami państwa. Pozostałe działały jako filie szkół znajdujących się na terytorium Ukrainy. Dzieci rzekomo uczyły się zaocznie, zaliczały kolejne klasy i tak dalej. Jednak wsparcie finansowe od organizacji międzynarodowych szybko się skończyło, a działalność za czesne rodziców (w Krakowie miesięcznie trzeba zapłacić 1050 zł oraz uiścić dodatkową opłatę za obiady w szkole, por. Foundation “Unbreakable

¹ Na podstawie badań własnych.

² Dane otrzymane w wyniku korespondencji z Dyrekcją Międzynarodowej Ukraińskiej Szkoły.

Ukraine”, 2025) spowodowało falę krytyki skierowaną w stronę tego typu placówek.

Zmiany od roku szkolnego 2024/2025

Zmiany polityczne, które zaszły w Polsce pod koniec 2023 roku spowodowały zmiany w podejściu do obecności ukraińskich dzieci w polskiej szkole. Wśród innowacji warto wymienić kilka istotnych kwestii, które, w moim przekonaniu, zmieniły postrzeganie całej sytuacji:

1. Powrót do obowiązku szkolnego, który musi być realizowany w polskim systemie oświaty zgodnie z art. 165 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2024 r. poz. 737 z późn. zm.) oraz *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw* (Dz. U. z 2023 r. poz. 2301).
2. Wydłużenie okresu nauki języka polskiego do 36 miesięcy od momentu pojawienia się dziecka w szkole.
3. Zniesienie obowiązku zdawania egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego.

Pozostałe regulacje, którymi chwali się MEN, w moim odczuciu pozostają bez zmian, czasami po prostu są nazywane inaczej. Spróbujmy przyjrzeć się tym zmianom według nieco innego klucza, biorąc pod uwagę aspekt praktyczny.

W roku szkolnym 2024–2025 w polskim systemie oświaty liczba ukraińskich dzieci zwiększyła się o 20 tysięcy. Według danych SIO z 30 września 2024 roku, od momentu pełnoskalowej inwazji rosyjskiej, jest to już 153 299 uczniów z Ukrainy (por. Nowakowska, 2024). Jednocześnie Ministerstwo Oświaty i Nauki Ukrainy podaje, że w roku szkolnym 2024–2025 ukraiński system

oświaty obejmował 87 282 uczniów mieszkających w Polsce, czyli było to 24,64% wszystkich uczących się, przebywających poza granicami Ukrainy, którzy należą do ukraińskiego systemu edukacji (na pierwszym miejscu znajdowali się uczniowie przebywający w Niemczech – 104 090 Ukraińców, czyli 29,38% spośród wszystkich osób objętych nauką)³. Jednocześnie należy wskazać, że w systemie ukraińskim uczniowie mogą mieć zajęcia online, jak w normalnej szkole, realizować tylko blok ukraińskojęzycznych przedmiotów humanistycznych albo odrabiać pewne zadania bez kontaktu z nauczycielem. Trudno oszacować liczbę dzieci przebywających jednocześnie w systemie edukacji Polski i Ukrainy jednocześnie.

Nauka języka ukraińskiego i tak zwany „komponent ukraiński”

W obecnej sytuacji istnieje kilka możliwych rozwiązań, które czasami mogą pozwolić na podtrzymanie więzi z Ukrainą, dzięki nauce języka ukraińskiego. Pierwszą możliwością jest standardowa nauka w polskiej szkole wraz z propozycją zajęć z języka ukraińskiego jako języka obcego. Jednak to rozwiązanie stosowane jest tylko w nielicznych, prawdopodobnie wyjątkowych przypadkach, o ile do takiej propozycji w ogóle dochodzi. Wiadomo o istnieniu kilku tego typu placówek, na przykład w Krakowie czy we Wrocławiu, natomiast w rzeczywistości jest to możliwość uczęszczania na dwie lub trzy godziny zajęć z języka ukraińskiego tygodniowo i nie cieszy się ona dużą popularnością wśród ukraińskich dzieci, co wynika z obserwacji piszącego te słowa. Głównym powodem jest to, że harmonogram zajęć nie jest dopasowany do planu lekcji, z uwagi na dość dużą liczbę ukraińskich dzieci w różnych klasach, a małą liczbę zaproponowanych godzin (często uczniowie musieliby

³ Dane na podstawie korespondencji z Ministerstwem Oświaty i Nauki Ukrainy.

czekać kilka godzin albo przyjść do szkoły jeszcze raz). Jest to możliwość, która byłaby najlepsza w kontekście tak zwanego „ukraińskiego komponentu”, który pierwotnie był proponowany przez MEN, jednak – jak się okazało – projekt ten nie jest możliwy do zrealizowania. Ministerstwo Oświaty i Nauki Ukrainy oraz Ministerstwo Edukacji Narodowej nie doszły do porozumienia w sprawie finansowania owych zajęć, zatem pomysł ten „umarł śmiercią naturalną” i jest realizowany wyłącznie w pojedynczych placówkach.

Drugą możliwością na utrzymywanie więzi ze swoim krajem jest nauczanie online, oferowane przez ukraińskie szkoły – popołudniami albo w weekendy. Funkcjonowanie dzieci jednocześnie w systemach edukacji Polski i Ukrainy czasami jest odbierane dość krytycznie, ponieważ zbyt duże przeciążenie uczniów skutkuje niemożnością nauczenia się w jakimkolwiek systemie, co też przekłada się na gorsze wyniki w nauce, np. w polskiej szkole, kosztem utrzymania poziomu języka ukraińskiego. W 2022 i 2023 roku miałem możliwość obserwowania takich dzieci, które cały czas były zmęczone nauką w dwóch szkołach jednocześnie.

Trzecią możliwością są tak zwane ukraińskie szkoły, które działają głównie w dużych miastach i oferują dzieciom możliwość nauki w „ukraińskim systemie”. Od 1 września 2024 roku placówki te miałyby dołączyć do polskiego systemu edukacji. Sami organizatorzy tego typu kształcenia mówią o mieszanym systemie polsko-ukraińskim, lecz w rzeczywistości, z powodu nielicznej obecności polskich nauczycieli oraz podstawowego poziomu znajomości języka polskiego przez nauczycieli z Ukrainy, jest to tak naprawdę kontynuacja ukraińskiej szkoły, która nie ma na celu integracji, ale zachowanie ukraińskiej świadomości narodowej. Na różnych forach dyskusyjnych oraz na Facebooku (por. strony dla Ukraińców mieszkających w Krakowie na FB) można przeczytać opinie rodziców byłych już uczniów, którzy twierdzą, że jest to biznes prowadzony przez właścicieli wspomnianych szkół. Sam proces organizacji nauczania w takich placówkach

często się spotyka z negatywnym odbiorem wśród rodziców. Pozostawiają sobie bardzo dużo do życzenia w sferze nauczania przedmiotów ścisłych i przyrodniczych. Przykładowo w Krakowie, o jednej z placówek wiadomo, że odczuwalny jest w niej brak sali gimnastycznej, możliwości wjazdu na basen, natomiast występuje tam bardzo częsta rotacja nauczycieli. Tego typu problemy powodują niemożność systemowej organizacji nauki. Mimo wszystko część rodziców uważa, że taka forma nauki jest dobrym rozwiązaniem dla ich dzieci, ponieważ pozwala na zachowanie ukraińskiej tożsamości oraz umożliwia przebywanie we własnym gronie bez udziału rówieśników z Polski.

Jeszcze inną możliwością są szkoły działające w trybie weekendowym, które zabierają dzieciom czas przeznaczony na odpoczynek. Dają one jednak możliwość integracji z rówieśnikami, którzy znajdują się w podobnej sytuacji. Z danych polskiego MEN-u opublikowanych w „Gazecie Wyborczej” wynika, że z tej formy nauki korzysta obecnie 259 uczniów (por. Słowik, 2024). Należy zaznaczyć, że te placówki nadal nie są uznawane za placówki edukacyjne przez Ministerstwo Oświaty i Nauki Ukrainy.

Analizując powyższe rozwiązania, warto wspomnieć o obecności języka ukraińskiego w polskiej przestrzeni publicznej (Levchuk 2021; Levchuk 2023b; Levchuk 2024). W systemie edukacji jest to język prawie nieobecny. Od roku szkolnego 2025–2026 najprawdopodobniej pojawi się możliwość zdawania matury z języka ukraińskiego jako języka obcego nowożytnego, co pozwoli na zwiększenie jego obecności w polskim systemie edukacji. Z polskiego ustawodawstwa wynika, że odpowiedzialność za organizację tego typu zajęć spoczywa na organizacjach ukraińskich i placówkach dyplomatycznych (por. § 20 Rozporządzenia z 23 sierpnia 2017 r. Dz. U. z 2023 r. poz. 2301). Z kolei rząd ukraiński już dawno temu obiecywał Polsce, że wprowadzi maturę z języka polskiego, zatem taka propozycja w odpowiedzi na egzamin ósmoklasisty z języka ukraińskiego byłaby możliwością do rozpoczęcia dyskusji pomiędzy resortami Ukrainy i Polski. Takie rozwiązanie

pozwoliłoby na zwiększenie obecności języka ukraińskiego w polskim systemie oświaty. Należy wyraźnie zaznaczyć, że bez systematycznej nauki języka ojczystego pozostaje zdecydowana większość ukraińskich uczniów w Polsce, co – w opinii piszącego te słowa – pokazuje dość skomplikowaną sytuację, w której dzieci piszą do siebie krótkie wiadomości polskimi literami, lecz ich treść jest po ukraińsku. Niewątpliwie następuje proces zapominania alfabetu ukraińskiego i zastępowania go poprzez alfabet łaciński. Podobna sytuacja miała miejsce przed 2022 rokiem, ponieważ dzieci, które bardzo dobrze mówiły w języku ukraińskim – miały problem z pisanem w tymże języku, szczególnie z tego powodu, że nigdy nie miały systematycznej nauki języka pisanego. Rząd Ukrainy musi rozważyć każdą propozycję, ponieważ ci młodzi ludzie są obywatelami Ukrainy, którzy po zakończeniu wojny mogą powrócić do swojego kraju, co będzie skutkowało dość poważnym problemem, szczególnie w sferze poziomu znajomości języka ukraińskiego i posługiwania się nim. W obecnej sytuacji można zaobserwować obniżenie poziomu kompetencji językowych, szczególnie w zakresie pisania wśród ukraińskich dzieci w Polsce, co jest bardzo niepokojącym sygnałem, na który należało reagować zdecydowanie wcześniej.

Nauka języka polskiego jako obcego

W kwestii problemów z językiem polskim warto zasugerować kilka ważnych postulatów. Językoznawcy i pedagodzy zdają sobie sprawę z tego, że język polski jest językiem obcym dla dzieci ukraińskich, zatem warto zmienić obecny zapis w ustawie o możliwości nauki języka polskiego jako obcego na obowiązkowe zajęcia z języka polskiego jako obcego, z koniecznością wystawienia ocen bieżących, które pozwoliłyby ocenić poziom przyswajania języka polskiego, szczególnie w obrębie opanowania poszczególnych sprawności

i podsystemów języka. Pewnym rozwiązaniem byłaby także ocena opisowa, która wyraźnie wskazywałaby, na ile dziecko poczyniło postępy w nauce języka polskiego. Można również pokusić się o zapis, by w dwóch pierwszych latach nauki ocena tradycyjna mogła być zastąpiona oceną opisową. Z kolei egzamin ósmoklasisty, który jest obecnie nieobligatoryjny dla dzieci, które rozpoczęły naukę w polskim systemie oświaty w latach 2024–2025, należy zastąpić egzaminem z języka polskiego jako obcego, który miałby taką samą wagę dla tych osób, jaką ma egzamin z języka polskiego dla obywateli polskich. Jest to rozwiązanie, które – z jednej strony – powinno umożliwić uczniom ukraińskim opanowanie polszczyzny na dobrym poziomie, z drugiej zaś wyrównać szansę tych dzieci w dostaniu się do klas licealnych czy później, po zdaniu matury, pomóc im w podjęciu studiów, dzięki dobrej znajomości języka polskiego. Jest to kolejny krok, który wzmocniłby polską politykę językową, a jednocześnie zapewniłby dzieciom obcokrajowców dobry start w polskim systemie kształcenia na uczelniach wyższych.

Konkluzja

Zmiany w polskim prawie ustabilizowały system edukacji dzieci z Ukrainy, jednak do rozważenia wciąż pozostają następujące kwestie:

1. Obecność języka ukraińskiego, który powinien stać się jednym z języków obcych do wyboru, tak jak język polski w Ukrainie.
2. Zmiana roli przedmiotu języka polskiego jako obcego na przedmiot obowiązkowy, odgrywający ważną rolę w życiu cudzoziemca.
3. Wzajemne poznawanie obu kultur i integracja dzieci w szkołach.

Polskie placówki coraz częściej stają się szkołami międzynarodowymi, do których z dnia na dzień przybywają kolejni obcokrajowcy. Otwarcie się na

osoby z innych kultur powinno stać się priorytetem w kształceniu kompetencji uczniów.

Bibliografia

- Dębski, R., Młyński, R., & Redkva, M. (2020). The Phonological Skills of Bilingual Preschool Children Speaking Polish and Ukrainian in Poland. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 25(5), 1624–1640. <https://doi.org/10.1080/13670050.2020.1791047>
- Dzierżawin, K. (2009). Bilingwizm polsko-ukraiński: Badania wśród ukraińskiej młodzieży uczącej się w Przemyślu. *Kyiv's'ki polonistychni studii / Kijowskie Studia Polonistyczne*, 15, 425–437.
- Jędryka, B. (2022). Dobry start uczniów z doświadczeniem migracji. *Języki Obce w Szkole*, 1, 29–46.
- Kyrc, B. (2019). Dziecko ukraińskie w polskiej szkole. Studium przypadku. *Kwartalnik Polonicum*, 31/32, 106–113.
- Lemaniak, L. (2022). Ile ukraińskich dzieci trafiło do szkół w Polsce? Minister edukacji i nauki prof. Przemysław Czarnek podał liczby. Pobrano 15.12.2024 z: <https://i.pl/ile-ukrainskich-dzieci-trafilo-do-szkol-w-polsce-minister-edukacji-i-nauki-prof-przemyslaw-czarnek-podal-liczby/ar/c1-16307545>
- Levchuk, P. (2023a). Uczeń z Ukrainy w małopolskiej szkole w świetle badań ankietowych: Zarys problematyki. W: A. Żurek (red.), *Wielojęzyczność jako wyzwanie społeczne, kulturowe i edukacyjne* (ss. 63–73). Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas.
- Levchuk, P. (2023b). The Ukrainian Language in Polish Public Space after the Russian Aggression Against Ukraine in 2022. *Cognitive Studies | Études cognitives*, (23), Article 3053. <https://doi.org/10.11649/cs.3053>
- Levchuk, P. (2016). Polska szkoła a cudzoziemcy. Studium przypadku dziecka z Ukrainy. W: A. Roter-Bourkane, A. Kwiatkowska (red.), *Horyzonty nauczania języka polskiego jako obcego* (ss. 61–69). Poznań.
- Levchuk, P. (2020). *Trójjęzyczność ukraińsko-rosyjsko-polska Ukraińców niepolskiego pochodzenia*.
- Levchuk, P. (2021). Ukrainian Language in Polish Public Space. *Cognitive Studies | Études cognitives*, 21, Article 2476. <https://doi.org/10.11649/cs.2476>
- Levchuk, P. (2024). *Wielojęzyczność migrantów wojennych z Ukrainy w Polsce*. Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk. <https://doi.org/10.11649/978-83-66369-74-0>
- Foundation "Unbreakable Ukraine". (2025). *Інформація Про Навчання В "Першій Українській Школі" В Польщі У 2024–2025 Н.Р.* Pobrano 18.02.2025 z: <https://nezlamna.org/uk/informacziya-pro-navchannya-u-shkoli/>
- Nowakowska, K. (2024). *Ilu uczniów z Ukrainy uczy się w polskich szkołach? Są najnowsze dane*. Pobrano 15.12.2024 z: <https://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/9682424,ilu-uczniow-z-ukrainy-uczy-sie-w-polskich-szkolach-sa-najnowsze-dane.html>
- Prawo oświatowe (Dz. U. z 2024 r. poz. 737 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z 21 marca 2022 roku w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy (Dz. U. z 2022 r. poz. 645).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 10 marca 2022 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw (Dz. U. z 2022 r. poz. 573).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw (Dz. U. z 2023 r. poz. 2301).
- Shevchuk-Kliuzheva, O., & Błasiak-Tytuła, M. (2023). The Vocabulary Skills of Ukrainian Pre-Schoolers in Poland. *Cognitive Studies | Études cognitives*, (23), Article 2864. <https://doi.org/10.11649/cs.2864>
- Słowik, K. (2024). *Do ukraińskich sobotnich szkół chodzi w Polsce tylko 259 uczniów. „Komponentu ukraińskiego nie ma i nie będzie”*. Pobrano 15.12.2024 z: https://wyborcza.pl/7,75398,31473263,ngo-sy-komponentu-ukrainskiego-nie-ma-i-nie-bedzie.html?fbclid=IwZXhobgN hZWocMTEAAR3HtYQDzi9j32zV3gopwNsAP_chldtjselH7Qzn_LMJ-raysQjuAcCPXoKY_aem_eFQonGyigVU5CfrIVppjg
- Szybura, A. (2016). Nauczanie języka polskiego dzieci imigrantów, migrantów i reemigrantów. *Języki Obce w Szkole*, 1, 117–122.